

ศึกษาศักยภาพการผลิตและการใช้ประโยชน์จากแมลงข้างปีกใส
Mallada basalis (Walker) และ *Plesiochrysa ramburi* (Schneide)
 (Neuroptera : Chrysopidae) ในการควบคุมแมลงศัตรูพืช
 Study on the mass protential and utilization of green lacewing
Mallada basalis (Walker) and *Plesiochrysa. ramburi*
 (Schneide) (Neuroptera: Chrysopidae) for Control of insect Pests

ประภัสสร เขยคำแหง รจนา ไวยเจริญ อัมพร วิโนทัย
 กลุ่มงานวิจัยการปราบศัตรูพืชทางชีวภาพ สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช

บทคัดย่อ

รวบรวมแมลงข้างปีกใสที่พบในธรรมชาติ ระหว่างเดือน ตุลาคม 2548- ตุลาคม 2552 พบแมลงข้างปีกใส 2 ชนิด คือ *Mallada basalis* และ *Plesiochrysa ramburi* นำมาศึกษาชีววิทยา และการเลี้ยงเพิ่มปริมาณในห้องปฏิบัติการพบว่าแมลงข้างปีกใสทั้ง 2 ชนิดสามารถเลี้ยงได้โดยใช้เหยื่ออาหารเปลือกแป้ง *Pseudococcus cryptus* Hempel และไข่ผีเสื้อข้าวสาร *Corcyra cephalonica* (Stainton) *M. basalis* มีระยะไข่ 3.85 ± 0.32 วันระยะตัวอ่อนวัย 1,2 และ 3 ใช้เวลา 4.55 ± 0.34 , 3.45 ± 0.42 และ 3.85 ± 0.74 วันตามลำดับ ตัวเต็มวัยเพศเมีย 32-80 วัน เพศผู้ 14-32 วันแมลงข้างปีกใส *P. ramburi* มีระยะไข่ ระยะไข่ใช้เวลา 3.95 ± 0.22 วัน ระยะตัวอ่อนวัย 1,2 และ 3 ใช้เวลา 4.25 ± 0.44 , 3.95 ± 0.22 และ 3.85 ± 0.74 วัน ตามลำดับ รวมระยะตัวอ่อนใช้เวลา 12.05 ± 0.94 วันระยะดักแต่ใช้เวลา 9.85 ± 0.81 วัน ตัวเต็มวัยเพศผู้และเพศเมียมีอายุ 20.05 ± 4.84 และ 34.15 ± 13.53 วันตามลำดับ ตัวอ่อนของ *M. basalis* จะเก็บซากเหยื่อไว้บนหลัง ส่วน *P. ramburi* จะนำผงแป้งมาปก และจากการศึกษาการเพาะเลี้ยงแมลงข้างปีกใส *P. ramburi* เปรียบเทียบการเลี้ยง 2 วิธีดังนี้ วิธีที่ 1 เลี้ยงตัวอ่อนแมลงข้างปีกใสทุกระยะด้วยไข่ผีเสื้อข้าวสาร วิธีที่ 2 เลี้ยงตัวอ่อนระยะที่ 1 ด้วยไข่ผีเสื้อข้าวสาร ส่วนในระยะเวลาที่ 2 และ 3 เลี้ยงด้วยเปลือกแป้ง ที่เลี้ยงบนฟักทอง พบว่าเปอร์เซ็นต์การฟักเป็นตัวเต็มวัย วิธีที่ 1 และ 2 เป็น 32.2% , 68.6% และอัตราส่วนเพศเมียเป็น 39.75% , 53.35% ตามลำดับ

คำนำ

แมลงข้างปีกใส (green lacewing) อันดับ Neuroptera วงศ์ Chrysopidae เป็นแมลงห้าที่มีมีความสำคัญในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชในกลุ่ม Homoptera ตัวอ่อนเป็นตัวห้ำที่กินแมลงศัตรูพืชได้หลากหลายชนิด เช่น เพลี้ยอ่อน เพลี้ยแป้ง ตัวอ่อนเพลี้ยหอย เพลี้ยไฟ เพลี้ยไก่แจ้ส้ม เพลี้ยไก่อ๊วไรแดง ไร 2 จุด ตัวอ่อนแมลงหวี่ขาว ตัวอ่อนของด้วง รวมทั้งเป็นตัวห้ำของไข่และหนอนวัย 1-2 ของหนอนผีเสื้อหลายชนิด เช่น หนอนเจาะสมอฝ้าย หนอนม้วนใบ และหนอนขอนใบส้ม เป็นต้น (พิมพ์พร 2545) ในการเข้าทำลายเหยื่อของตัวอ่อนแมลงข้างปีกใสจะใช้เขี้ยวที่โค้งยาวยื่นจับเหยื่อและดูดกินของเหลวภายในตัวเหยื่อจนเหยื่อตาย ส่วนตัวเต็มวัยกินน้ำหวานเป็นอาหาร ตัวอ่อนและเต็มวัยไม่ทำลายพืชชั้นเป็นแมลงศัตรูธรรมชาติที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อควบคุมแมลงศัตรูพืชโดยชีววิธีในสภาพไรได้ Anderson et al. (2003) รายงานว่าแมลงข้างปีกใสในกลุ่มนี้เป็นตัวห้ำที่มีประสิทธิภาพ ในต่างประเทศมีการผลิตแมลงข้างปีกใส *Chrysoperla carnea* และ *Chrysoperla rufilabris* ขายเป็นการค้ามาตั้งแต่ปี 2530 (J.C.van Lenteren, 2003) ในทวีปออสเตรเลียได้มีการนำแมลงข้างปีกใส *Mallada basalis* (Neuroptera: Chrysopidae) มาทำการเพาะเลี้ยงเพิ่มปริมาณในเชิงพาณิชย์ได้เพียงพอต่อการนำไปใช้ในการควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำแมลงข้างปีกใสมาทำการเพาะเลี้ยงในเชิงพาณิชย์เช่นกัน และมีหลายชนิด ได้แก่ *Chrysoperla carnea* (Neuroptera: Chrysopidae) *Chrysoperla rufilabris* (Neuroptera: Chrysopidae) และ *Mallada basalis* (Neuroptera: Chrysopidae) (Tauber et al. 1997) นอกจากนี้ในประเทศไต้หวันมีรายงานว่ามีการใช้ *M. basalis* ในการควบคุมศัตรูพืชในพืชหลายชนิด เช่นการนำไปใช้ควบคุมไรศัตรูพืช *Tetranychus kanzawai* และ *Tetranychus urticae* (Acarina: Tetranychidae) บนต้นสตอเบอรี่ ได้รับความสำเร็จเป็นอย่างดีมากพบว่าสามารถทำลาย *T. kanzawai* ได้ถึง 60-90% และ *T. urticae* ได้ถึง 50-90% (Change and Huang, 1995) Tauber et al. 2001 รายงานว่าได้พบแมลงข้างปีกใสในวงศ์ Chrysopidae อีกชนิดหนึ่งที่น่าจะมีบทบาทสำคัญสามารถนำมาใช้ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในกลุ่ม Homoptera คือแมลงข้างปีกใส *Plesiochrysa brasiliensis* (Neuroptera: Chrysopidae) ซึ่งแมลงข้างปีกใสในสกุล *Plesiochrysa* เคยมีรายงานว่าเป็นตัวห้ำในการกำจัดแมลงศัตรูพืชในแปลงพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในประเทศ บราซิล เปรู และ อินเดีย (Mehtar, 1966) แมลงข้างปีกใสในสกุล *Plesiochrysa* เป็นแมลงห้าที่พบได้แพร่หลายในแถบภูมิภาคที่มีอากาศร้อนของทวีปอเมริกา เอเชีย และออสเตรเลีย และพบอยู่ประมาณ 5 ชนิด (Monserrat et al. 2001) สำหรับในประเทศไทยพบแมลงข้างปีกใสชนิด *Plesiochrysa ramburi* (Schneider) แต่มีการศึกษาแมลงข้างปีกใสชนิดนี้น้อยมาก ตามรายงานของ ศิริวรรณ และคณะ 2547 ได้สำรวจแมลงศัตรูธรรมชาติในภาคกลางของประเทศไทย พบแมลงข้างปีกใส *Chrysoperla* sp. และแมลงข้างปีกสีน้ำตาล *Hemerobius* sp. นอกจากนี้ อรรถพรณ และคณะ 2547 สำรวจพบ แมลงข้างปีกใส *Mallada* sp. Walker. เป็นชนิดที่พบมาก แมลงข้างปีกใสในสกุลนี้มีด้วยกัน 3 ชนิดที่พบในประเทศไทย คือ *Plesiochrysa ramburi* (Schneider)

Plesiochrysa brasiliensis (Schneider) และ *Plesiochrysa lacciperda* (Kimmins) แมลงช่วงปีกใสชนิด *P. ramburi* ตัวอ่อนมี 3 ระยะ ตัวอ่อนจะไม่เก็บซากของเหยื่อไว้บนหลังซึ่งต่างจากแมลงช่วงปีกใสชนิด *P. brasiliensis* และแมลงช่วงปีกใสในสกุลอื่น (Tauber *et al.* 2001) จากการสำรวจพบแมลงช่วงปีกใสชนิดนี้บางฤดูในบริเวณที่มีศัตรูพืช เช่น เพลี้ยแป้ง และเพลี้ยอ่อน มีศักยภาพในการควบคุมศัตรูพืชค่อนข้างสูงถ้ามีปริมาณแมลงช่วงปีกใสที่มากพอ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้น ศึกษาอาหารที่เหมาะสมในการเลี้ยงตัวอ่อนของแมลงช่วงปีกใส เพื่อจะผลิตแมลงช่วงปีกใสให้ได้ปริมาณสูงสุด ที่จะนำมาศึกษารายละเอียดทางชีววิทยา วิธีการเพาะเลี้ยงเพิ่มปริมาณ และนำไปใช้ประโยชน์ในการควบคุมศัตรูพืช เพื่อลดการใช้สารเคมี ภายใต้งานโครงการการผลิตและการใช้สารชีวภาพ และชีวอินทรีย์

ในประเทศไทยมีการใช้แมลงช่วงปีกใสในการควบคุมแมลงศัตรูพืชกันน้อยมาก พิมพ์พร 2545 รายงานว่าแมลงช่วงปีกใส เป็นแมลงห้ำหั่วไปกินอาหารได้หลายชนิดเหยื่อที่ชอบมากที่สุดคือเพลี้ยอ่อน แมลงช่วงปีกใส 1 ตัวสามารถกินเพลี้ยอ่อนได้ 100-600 ตัวแมลงช่วงปีกใสมีประโยชน์มากในการนำไปปล่อยในโรงเรือนที่ปลูกพืชและได้นำไปปล่อยควบคุมศัตรูแล้วเช่น ควบคุมเพลี้ยอ่อนบนกุหลาบ และในถั่วลิ้นเต่าสามารถลดการระบาดของด้วง ดังนั้นเพื่อการควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี หรือภายใต้ระบบการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน การนำแมลงช่วงปีกใสไปใช้มีความจำเป็นมากขึ้น การศึกษาความเป็นไปได้ในการผลิต และศักยภาพในการผลิตรวมทั้งวิธีการนำไปใช้จึงมีความสำคัญในเบื้องต้น

วิธีดำเนินการ

อุปกรณ์

1. เหยื่ออาหารไข่ผีเสื้อข้าวสาร และเพลี้ยแป้ง
2. โหลแก้วเลี้ยงตัวเต็มวัยแมลงช่วงปีกใส
3. กล่องเลี้ยงแมลงเลี้ยงตัวอ่อนแมลงช่วงปีกใส
4. ชันน้ำ ผ้าขาวบาง ยางรัด
5. สำลี น้ำผึ้ง ยีสต์ กระดาษไข่
6. ฟูกัน กระดาษ กระดาษทิชชู
7. กระบอกฉีดน้ำ
8. ถ้วยพลาสติก ปากคีบ
9. กระจกตันไม้ กรงเลี้ยงแมลง

วิธีการ

1. สำรวจ และเก็บรวบรวมแมลงช่วงปีกใสจากธรรมชาติ นำมาศึกษาชีววิทยา และ

วิธีการเพาะเลี้ยง

2. ศึกษาวิธีการเพาะเลี้ยงแมลงช่วงปีกใสในห้องปฏิบัติการ แบ่งเป็น 4 งาน ได้แก่
  - งานที่ 1. งานการผลิตเหยื่ออาหาร
    - 1.1 ผลิตไข่ผีเสื้อข้าวสาร *Corcyra cephaloniga* (Stainton)
    - 1.2 เลี้ยงขยายเพลี้ยแป้ง *Pseudococcus cryptus* โดยใช้ฟักทอง และต้นขบา

งานที่ 2. ศึกษาชีววิทยาของแมลงข้างปีกใสที่สำรวจพบ

- เลี้ยงแมลงข้างปีกใส ด้วยเหยื่ออาหารต่างกัน ศึกษาวงจรชีวิต การเลี้ยงต่อรอบการผลิต ต้นทุนการผลิต

งานที่ 3. ศึกษาเหยื่ออาหารที่เหมาะสมในการเพาะเลี้ยง ตัวอ่อน ตัวเต็มวัย การทดลองมี 2 วิธีการดังนี้

วิธีที่ 1. เลี้ยงตัวอ่อนทุกระยะโดยใช้ไข่ฝีเสื้อข้าวสาร *Corcyra cephalonica* (Stainton)

นำไข่แมลงข้างปีกใส *P. ramburi* จำนวน 500 ฟอง ใส่ในกล่องขนาด 10x14x16 ซม กล่องละ 100 ฟอง จำนวน 5 กล่อง ภายในกล่องมีกระดาษทิชชูฉีกเป็นริ้วๆ โรยไข่ฝีเสื้อข้าวสารเพื่อเป็นอาหาร หลังจากฟักแล้ว 5 วัน เปลี่ยนย้ายกล่อง เป็นขนาด 18x28x10 ซม ให้อาหารในปริมาณที่เกินพอ บันทึกจำนวนดักแด้ และตัวเต็มวัย

วิธีที่ 2. เลี้ยงตัวอ่อนระยะที่1โดยใช้ไข่ฝีเสื้อข้าวสาร *C cephalonica* และเลี้ยงตัวอ่อนระยะที่2 และ 3 โดยใช้เพลี้ยแป้ง *Pseudococcus cryptus* ที่เลี้ยงบนฟักทอง

นำไข่แมลงข้างปีกใส *P. ramburi* จำนวน 500 ฟอง ใส่กล่องขนาด 10x14x16 ซม กล่องละ 100 ฟอง จำนวน 5 กล่อง ภายในมีกระดาษทิชชูฉีกเป็นริ้วๆ โรยไข่ฝีเสื้อข้าวสารเพื่อเป็นอาหาร หลังจากไข่ฟักแล้วประมาณ 5 วัน ย้ายตัวอ่อน วัย 2 และ 3 ไปเลี้ยงบนผลฟักทองที่มีเพลี้ยแป้งมั่งคุด บันทึกจำนวนดักแด้ และตัวเต็มวัย ข้อควรระวัง ในการเลี้ยงแมลงข้างปีกใส ต้องหมั่นตรวจดูปริมาณอาหารในกล่องเลี้ยงอย่างสม่ำเสมอเพราะตัวอ่อนของแมลงข้างปีกใสจะกินกันเองถ้าปริมาณอาหารไม่เพียงพอ และเมื่อเข้าดักแด้ก็ต้องคอยดูและเก็บดักแด้ออกทุกวัน เนื่องจากตัวอ่อนจะเข้าดักแด้ไม่พร้อมกัน จึงมีบางตัวที่พบดักแด้ของแมลงข้างด้วยกันเองก็จะกัดกินด้วย จึงต้องเน้นการเอาใจใส่ และความสะอาด

งานที่ 4. ศึกษาการเลี้ยงให้ครบวงจร รอบการผลิต

เวลาและสถานที่ เวลา เริ่ม ตุลาคม 2548- ตุลาคม 2553

- สถานที่ จังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี สุราษฎร์ธานี และ นครราชสีมา
- ห้องปฏิบัติการกลุ่มกีฏวิทยา สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช

ผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

1. สำรวจ และเก็บรวบรวมแมลงข้างปีกใสจากธรรมชาติ นำมาศึกษาชีววิทยา และวิธีการเพาะเลี้ยง

ชีววิทยาของแมลงข้างปีกใส *P. ramburi*

ระยะไข่: มีลักษณะเป็นทรงยาวรี ขนาดเล็ก ความยาวเฉลี่ย 0.98 ± 0.02 มิลลิเมตร ความกว้างเฉลี่ย 0.24 ± 0.01 มิลลิเมตร ไข่จะวางเป็นฟองเดี่ยวๆอยู่บนก้านสีขาวใส วางเป็นระเบียบเป็นแถวรอบใบพืชหรือเป็นกลุ่มๆบนภาชนะที่ใช้เลี้ยง ไข่วางใหม่ๆมีสีเขียวอ่อน เมื่อใกล้ฟักจะเปลี่ยนเป็นสีเทาดำ เมื่อฟักแล้วจะเป็นสีขาว อายุ 3-4 วัน

ระยะตัวอ่อน: ตัวอ่อนของแมลงข้างปีกใส *P. ramburi* ลำตัวแบนกลมเห็นชัดเจนในระยะที่ 3

รอบๆ ลำตัวมีปุ่มขน บริเวณปากมีกรามโค้งยาวยื่นไปด้านหน้าคล้ายเคียว ใช้ดูดกินเหยื่อ เมื่อฟักเป็นตัวอ่อนวัย 1 จะเป็นตัวห้าทันที เมื่อทำลายเหยื่อแล้วจะไม่นำเศษซากของเหยื่อขึ้นไปไว้ด้านบนของลำตัว มีการลอกคราบเปลี่ยนวัย ตัวอ่อนมี 3 วัย

ตัวอ่อนวัยที่ 1: เมื่อฟักออกจากไข่ใหม่ที่มีสีน้ำตาลอ่อน ลำตัวเรียวยาว ว่องไว จะไต่ลงมาทางก้านชูไขความยาวลำตัวเฉลี่ย 1.56 ± 0.15 มิลลิเมตร ความกว้างโดยเฉลี่ย 0.48 ± 0.06 มิลลิเมตร อายุ 4-5 วัน

ตัวอ่อนวัยที่ 2: รอบลำตัวเริ่มมีซากของเหยื่อแปงเกาะ ความยาวลำตัวเฉลี่ย 3.25 ± 0.44 มิลลิเมตร ความกว้างโดยเฉลี่ย 2.32 ± 0.44 มิลลิเมตร อายุ 3-4 วัน

ตัวอ่อนวัยที่ 3: ขนาดลำตัวโตอย่างรวดเร็วเห็นได้ชัดกว่าระยะอื่นๆ กินอาหารเก่ง รอบๆ ลำตัวมีผงแปงเกาะจนดูคล้ายเพรียงมาก ความยาวลำตัวเฉลี่ย 7.23 ± 0.41 มิลลิเมตร ความกว้างโดยเฉลี่ย 3.40 ± 0.50 มิลลิเมตร อายุ 3-5 วัน

ระยะดักแด้: ดักแด้มีรูปร่างกลม ตัวอ่อนวัย 3 จะขดตัวสร้างเส้นใยสีขาวปกคลุมลำตัว จะเข้าดักแด้ติดกับใบพืชหรือภาชนะที่เลี้ยง ความกว้างดักแด้โดยเฉลี่ย 3.02 ± 0.06 มิลลิเมตร ความยาวโดยเฉลี่ย 4.67 ± 0.41 อายุ 9-11 วัน

ระยะตัวเต็มวัย : ปีกบางใส 2 คู่ ปีกแบบ membrane มีเส้นปีกจำนวนมาก ลำตัวสีเขียวอ่อน เพศผู้มีสีลำตัวจางกว่าเล็กน้อย และตัวเล็กกว่าเพศเมีย ความกว้างลำตัวเพศเมีย เฉลี่ย 2.25 ± 0.18 มิลลิเมตร ความยาวลำตัวโดยเฉลี่ย 10.53 ± 0.59 มิลลิเมตร ความกว้างลำตัวเพศผู้เฉลี่ย 1.55 ± 0.45 มิลลิเมตร ความยาวลำตัวโดยเฉลี่ย 10.01 ± 0.07 มิลลิเมตร ตัวเต็มวัยมีกลิ่นเฉพาะตัวค่อนข้างแรง หลังจากจับคู่ผสมพันธุ์แล้ว 2-3 วัน เพศเมียเริ่มวางไข่ ตัวเต็มวัยเพศเมีย 1 ตัวสามารถวางไข่ได้ตั้งแต่ 180 – 345 ฟอง (ตารางที่ 1)

ชีววิทยาของแมลงข้างปีกใส *M. basalis*

เก็บตัวอ่อนแมลงข้างปีกใสจากธรรมชาติแยกเลี้ยงในกล่องพลาสติกขนาด $10 \times 14 \times 16$ ซม 100 ตัว/กล่อง ให้ไข่ผีเสื้อข้าวสารเป็นอาหารตัวอ่อน เมื่อตัวอ่อนแมลงข้างปีกใสเจริญเป็นดักแด้ แยกเลี้ยงในกล่องพลาสติกใสเมื่อดักแด้ออกมาเป็นตัวเต็มวัยแยกเลี้ยงในโหลแก้ว จำนวน 50 ตัวโหล ให้อาหารตัวเต็มวัยแมลงข้างปีกใสด้วยน้ำผึ้งผสมยีสต์ ในอัตราส่วน 1:1 เมื่อตัวเต็มวัยวางไข่เปลี่ยนโหลตัวเต็มวัยใหม่ นำโหลที่มีไข่แมลงข้างปีกใสทำการฟัก และนำไปเลี้ยงเพิ่มปริมาณแมลงข้างปีกใสต่อไป ไข่ไข่วางเป็นกลุ่มหรือฟองเดี่ยวๆ มีก้านชูสีขาวใสคล้ายเส้นด้าย ลักษณะไขรูปร่างยาวรี สีเขียวอ่อนเมื่อวางใหม่ๆ เมื่อใกล้ฟักจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลมีอายุ 3.85 ± 0.32 วัน

ตัวหนอน ลำตัวสีน้ำตาลอ่อน และเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้มขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น บริเวณด้านบนและ

ด้านข้างของปล้องอกและปล้องท้อง มีเส้นขนจำนวนมากเพื่อเป็นที่ยึดเกาะของเศษซากอาหารและขยะ ตัวหนอนมีพฤติกรรมเป็นตัวห้ำ เมื่อทำลายเหยื่อแล้วจะนำเศษซากของเหยื่อขึ้นไปไว้ด้านบนลำตัว ระยะตัวหนอนมี 3 ระยะ

ดักแด้ รูปร่างกลม ตัวหนอนวัย 3 สร้างเส้นใยสีขาวปกคลุมลำตัวแล้วเข้าดักแด้อยู่ภายใน และมีเศษขยะปกคลุมอยู่ด้านนอก มักเข้าดักแด้ติดกับใบพืช

ตัวเต็มวัย ลำตัวสีเขียวย่อมน ตาสีทองอมแดงขนาดเรียวยาว ปีกสีเขียวอ่อนใส เห็นเส้นปีกชัดเจน ขนาดเกือบเท่ากันทั้ง 4 ปีก เมื่อเกาะนิ่งปีกจะแนบลำตัวคล้ายรูปหลังคา ตัวเมียมีขนาดลำตัวใหญ่กว่าตัวผู้ ตัวเมียสามารถวางไข่ 320 - 598 ฟอง (ภาคผนวก ตารางที่ 2)

2. ศึกษาวิธีการเพาะเลี้ยงแมลงข้างปีกใส *P. ramburi* ในห้องปฏิบัติการ

ผลการเลี้ยงตัวอ่อนของแมลงข้างปีกใส *P. ramburi* ใน 2 วิธีการโดยเปรียบเทียบการใช้อาหารที่แตกต่างกันในการเลี้ยง การเลี้ยงวิธีที่ 1 ใช้ไข่ผีเสื้อข้าวสาร *Corcyra cephalonica* เพียงอย่างเดียวเป็นอาหารเลี้ยงตัวอ่อน การเลี้ยงวิธีที่ 2 ใช้ไข่ผีเสื้อข้าวสารเลี้ยงตัวอ่อนในระยะวัยที่ 1 และใช้เพลี้ยแป้งมังกุด *Pseudococcus cryptus* เลี้ยงตัวอ่อนในระยะวัยที่ 2 และ 3 พบว่าอัตราการเจริญเติบโตจากตัวอ่อนเป็นดักแด้ของแมลงข้างปีกใส *P. ramburi* ที่ได้จากการเลี้ยงทั้ง 2 วิธีมีความแตกต่างกันไม่มาก ทั้ง 2 วิธีการทำให้ตัวอ่อนแมลงข้างปีกใสสามารถเข้าดักแด้ได้โดยการกินอาหารทั้ง 2 ชนิด จากไข่เริ่มต้น 500 ฟองเท่ากัน ตัวอ่อนแมลงข้างปีกใสวิธีที่ 1 และ 2 เข้าดักแด้จำนวน 294 และ 364 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 58.8 % และ 72.8 % ตามลำดับ ซึ่งจากเปอร์เซ็นต์ที่ต่างกันของการเข้าดักแด้อาจมีผลมาจากเปอร์เซ็นต์การฟักของไข่ตั้งแต่เริ่มต้นด้วยเนื่องจากเริ่มจากระยะไข่ และไม่ได้ตรวจนับอัตราการฟักที่แท้จริง ดังนั้นจึงไม่ทราบอัตราการฟักของแต่ละวิธีก่อนที่จะเป็นวัย 1 นับเป็นข้อผิดพลาด แต่จากการทดลองครั้งนี้พบว่าอาหารที่ตัวอ่อนกิน จะมีผลต่ออัตราการฟักจากดักแด้เป็นตัวเต็มวัยแตกต่างกันค่อนข้างมากในวิธีที่ 1 ที่เลี้ยงด้วยไข่ผีเสื้อข้าวสารเพียงอย่างเดียวมีอัตราการฟักจากดักแด้ 294 ดักแด้ เป็นตัวเต็มวัยเพียง 161 ตัว คิดเป็น 54.76% ซึ่งคิดจากจำนวนดักแด้ ถ้าคิดจากจำนวนไข่เริ่มต้นจะได้ตัวเต็มวัยเพียง 32.2% เท่านั้นเป็นตัวผู้ 91 ตัว และตัวเมีย 64 ตัว (ภาคผนวก ตารางที่ 3) ส่วนอัตราการฟักจากดักแด้เป็นตัวเต็มวัยในการเลี้ยงโดย วิธีที่ 2 จากดักแด้ 364 ดักแด้เป็นตัวเต็มวัย 343 ตัว คิดเป็น 94.23% คิดจากจำนวนดักแด้ ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์อัตราการฟักสูงมากเกือบ 100 % และคิดจากจำนวนไข่เป็น 68.6% ได้เป็นตัวผู้ 160 ตัว ตัวเมีย 183 ตัว (ภาคผนวก ตารางที่ 4) จึงเห็นว่าอัตราการรอดในวิธีการที่ 2 มากกว่าวิธีการเลี้ยงแบบวิธีที่ 1 ถึง 2.13 เท่า และอัตราส่วน เพศผู้ต่อเพศเมีย ในการเลี้ยงแบบวิธีที่ 1 และ 2 เป็น 1.52 : 1 และ 0.87 : 1 ตามลำดับ เปอร์เซ็นต์เพศเมียเป็น 39.75 และ 53.35 ตามลำดับ แสดงว่าวิธีการที่ 2 มีอัตราส่วนของเพศเมียต่อเพศผู้สูงกว่าวิธีที่ 1 ถึง 13.6% ดังนั้นถ้าเราจำเป็นที่จะเลี้ยงแมลงข้างปีกใสศัตรูธรรมชาติชนิดนี้ เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณมากก็จะต้องคำนึงถึงการใช้อาหารในการเลี้ยงในช่วงการเพาะขยายพันธุ์ เนื่องจากมีผลค่อนข้างมากในการได้ปริมาณเพศเมียและอัตราการรอดที่เหมาะสม

การเลี้ยงเพิ่มปริมาณแมลงศัตรูธรรมชาติจำเป็นที่จะต้องเลือกอาหารที่เหมาะสมสามารถเพิ่มปริมาณได้รวดเร็ว ทั้งยังต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการจัดหาอาหาร ควรเน้นความสะดวก สามารถปฏิบัติได้และต้นทุนที่ไม่สูงเกินไป (Nordlund *et al* 2001)

3.ศึกษาการเลี้ยงให้ครบวงจร รอบการผลิตการเลี้ยงแมลงข้างปีกใส *P. ramburi*

1.การเลี้ยงเหยื่ออาหาร

การเลี้ยงขยายเพลี้ยแป้งเพื่อเป็นอาหารของตัวอ่อนแมลงข้างปีกใส

เลือกฟักทองผลขนาดเล็กที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 17 เซนติเมตร เป็นผลที่สดมีสีเขียวจากนั้นเฉียเพลี้ยแป้งลงในฟักทอง วางฟักทองลงในกล่องที่มีขนาด 35×45×12 เซนติเมตร ประมาณ 4 ผล / กล่อง รองถาดที่หน้าไว้เพื่อเป็นการไม่ให้เกิดการแพร่กระจายของเพลี้ยแป้งไปยังที่อื่น ๆ ประมาณ 1 เดือนเพลี้ยแป้งจะเจริญเติบโตเต็มผลฟักทองและนำไปใช้เลี้ยงตัวอ่อนของแมลงข้างปีกใสต่อไป

การเตรียมอาหารและกล่องสำหรับเลี้ยงตัวเต็มวัยแมลงข้างปีกใส

อาหารที่ใช้สำหรับเลี้ยงแมลงข้างปีกใสจะใช้น้ำผึ้ง 100% ผสมกับยีสต์ซึ่งจะเป็นแหล่งโปรตีนซึ่งจะเพิ่มปริมาณไข่ของตัวเต็มวัยแมลงข้างปีกใส วิธีการคือ นำไม้เสียบลูกชิ้นมัดรวมกันด้วยหนังยางใช้ปลายที่มีด้านแหลมจุ่มน้ำผึ้งที่ผสมยีสต์ลงบนกระดาษไขที่มีขนาด 3×20 เซนติเมตร

จากนั้นนำกระดาษไขที่มีน้ำผึ้งอยู่ติดไว้ข้างกล่องเลี้ยงแมลง กล่องสี่เหลี่ยมใสที่ใช้เลี้ยงตัวเต็มวัยแมลงข้างปีกใสจะมีขนาด 18×26×10 เซนติเมตร รองพื้นกล่องด้วยกระดาษและนำกล่องสำลีที่ชุ่มน้ำใสในกล่องเพื่อเพิ่มความชื้นให้แก่แมลงข้างปีกใส ปิดฝากล่องด้วยผ้าขาวบางเพื่อระบายอากาศนำเก็บขึ้นชั้นวางและใช้สำลีชุบน้ำวางบนผ้าขาวบางเพื่อเป็นการให้น้ำแมลงข้างปีกใส เลี้ยงตัวเต็มวัยแมลงข้างปีกใสทั้งเพศผู้เพศเมียรวม 100 ตัว /1 กล่อง

วิธีการเก็บตัวเต็มวัยแมลงข้างปีกใส

นำตัวเต็มวัยที่ฟักออกจากดักแต่โดยจับใส่กล่องที่เตรียมไว้ให้ได้ตัวผู้และตัวเมียรวมกันเท่ากับ 100 ตัว ปิดฝาด้วยผ้าขาวบาง บันทึกวันที่ฟักออกเป็นตัวเต็มวัยและจำนวนเพศผู้เพศเมียติดไว้ที่ข้างกล่องเก็บขึ้นชั้นวางกล่อง ตัวเต็มวัยจะเริ่มไข่เมื่อมีอายุประมาณ 2-3 วันหลังจากฟักออกจากดักแต่จากนั้นทำการเปลี่ยนตัวเต็มวัยใสในกล่องใหม่ทุก ๆ 2 วัน จนกระทั่งตัวเต็มวัยตายในระยะตัวเต็มวัยจะใช้เวลาประมาณ 1 เดือน

วิธีการเก็บไข่แมลงข้างปีกใส

นำกล่องที่มีไข่ของแมลงข้างปีกใสอยู่ใส่ฟักทองที่ได้จากการเลี้ยงเพลี้ยแป้งลงไปโดยรองผลฟักทองด้วยจานรองแล้วใช้กระดาษวางทับอีกชั้นเพื่อป้องกันความชื้นจากผลฟักทอง จากนั้นนำฟักทองที่ทำการเลี้ยงเพลี้ยแป้งเรียบร้อยแล้วใสในกล่องที่มีไข่แมลงข้างปีกใสอยู่ นำกระดาษทิชชูที่ฉีกเป็นชิ้นเล็ก ๆ วางไว้ในกล่องเพื่อใช้ในการซ่อนตัวและป้องกันการกินกันเองของตัวอ่อนแมลงข้างปีกใสที่จะฟักออกมาและใช้เป็นที่เข้าดักแต่จากนั้นปิดฝากล่องด้วยผ้าขาวบางมัดให้แน่นด้วยยางยืดบันทึก

วันที่เก็บไข่เก็บขึ้นชั้นวาง ในระยะไข่จะใช้เวลาประมาณ 4-5 วัน จึงจะฟักออกเป็นตัวอ่อนวัย 1 และประมาณ 9-10 วัน ตัวอ่อนจะเริ่มเข้าดักแด้

วิธีการเก็บดักแด้แมลงข้างปีกใส

เมื่อตัวอ่อนเข้าดักแด้แยกดักแด้ใส่กล่องเลี้ยงแมลงที่เตรียมไว้ให้น้ำและความชื้นโดยจะใช้สำลีชุบน้ำใสในกล่อง ติดกระดาษไขที่ชุบน้ำฝั่งผสมยีสต์ไว้ข้างกล่องเพื่อเป็นแหล่งอาหารของตัวเต็มวัยที่ฟักออกจากดักแด้ ปิดฝากล่องด้วยผ้าขาวบางมัดให้แน่นโดยใช้ยางยืด จากนั้นรอให้ตัวเต็มวัยฟักและนำไปเลี้ยงเพื่อให้วางไข่ต่อไป

สรุปผลการทดลองและคำแนะนำ

ระหว่างเดือน ตุลาคม 2548- เมษายน 2549 พบแมลงข้างปีกใส 2 ชนิด คือ *Mallada* sp และ *Plesiochrysa* sp. นำมาศึกษาชีววิทยา และการเลี้ยงเพิ่มปริมาณในห้องปฏิบัติการพบว่าแมลงข้างปีกใสทั้ง 2 ชนิดสามารถเลี้ยงได้โดยใช้เหยื่ออาหารเพลี้ยแป้ง และไขฝูเชื้อข้าวสาร *Mallada* sp มีระยะไข่ 2-3 วัน ตัวอ่อน 8-10 วัน ตัวเต็มวัยเพศเมีย 32-80 วัน เพศผู้ 14- 32 วัน *Plesiochrysa* sp. มีระยะไข่ 3-5 วัน ตัวอ่อน 7-10 วัน ตัวเต็มวัยเพศเมีย 28-70 วัน เพศผู้ 14- 30 วัน ตัวอ่อนของ *Mallada* sp จะเก็บซากเหยื่อไว้บนหลัง ส่วน *Plesiochrysa* sp. จะนำผงแป้งมาปกคลุม การศึกษาเบื้องต้นการเพาะเลี้ยงแมลงข้างปีกใส *P. ramburi* พบว่าวิธีที่ 1 เลี้ยงตัวอ่อนแมลงข้างปีกใสทุกระยะด้วยไขฝูเชื้อข้าวสาร วิธีที่ 2 เลี้ยงตัวอ่อนระยะที่ 1 ด้วยไขฝูเชื้อข้าวสาร ส่วนในระยะที่ 2 และ 3 เลี้ยงด้วยเพลี้ยแป้ง ที่เลี้ยงบนฟักทอง เบอร์เซ็นต์การฟักเป็นตัวเต็มวัย วิธีที่ 1 และ 2 เป็น 32.2% , 68.6% และอัตราส่วนเพศเมียเป็นเป็น 39.75% , 53.35% ตามลำดับ ดังนั้นการเลี้ยงตัวอ่อนแมลงข้างปีกใส *P. ramburi* ชนิดนี้ด้วยเพลี้ยแป้งจะให้จำนวนแมลงข้างปีกใสชนิดนี้มากกว่าการเลี้ยงด้วยไขฝูเชื้อข้าวสาร และจากการศึกษาการเลี้ยงด้วยเพลี้ยแป้ง สามารถเลี้ยงจนกระทั่งครบวงจร และทำรุ่นการเลี้ยงได้ 8 รุ่นต่อเดือนใน 1 รุ่นการเลี้ยงได้ตัวอ่อนแมลงข้างปีกใส 24,000 – 30,000 โดยใช้คนเลี้ยง 1 คนทั้งวงจรการเลี้ยง

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณ คุณสุเทพ สหายา ที่อนุเคราะห์ช่วยเก็บตัวอย่างแมลงข้างปีกใสจากแปลงสับปะรดรวมรวมทั้ง คุณสรานุจิต ไกรฤกษ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์เพลี้ยแป้งส่วนหนึ่งในการเลี้ยงแมลงข้างปีกใส

เอกสารอ้างอิง

นิตินาม 2550

http://www.dnp.go.th/foremic/Entomology/Forest_in_Thailand/introduction.ht

บัญชีรายชื่อแมลงในประเทศไทย 8 สิงหาคม 2550.

พิมลพร นันทะ. 2545. แมลงข้างปีกใส. ใน : ศัตรูธรรมชาติหัวใจของ IPM. กองกีฏและสัตววิทยา
กรมวิชาการเกษตร หน้า 14-17

ศิริวรรณ ทุนคุ้มทอง และคณะ. 2547. การสำรวจรวบรวมและประเมินผลศัตรูธรรมชาติของแมลง
ศัตรูพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจในประเทศไทย. รายงานผลงานประชุมวิชาการ
ประจำปี 2547. ศูนย์ควบคุมศัตรูพืชโดยชีววินทรีย์แห่งชาติ ประจำปี 2547 (22-25
มิถุนายน 2547) โรงแรมโนโวเทล โคราเลีย ริมแพ อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง

อรพรรณ เกียรติรักษา และคณะ. 2547. การสำรวจรวบรวมและประเมินผลศัตรูธรรมชาติของแมลง
ศัตรูพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจในเขตภาคกลางของประเทศไทย.

Anderson, L.K., S.E. Jamie and R. Rowe. 2003. Influence of a dorsal trash – package on
interactions between larvae of *Mallada signata* (Schneider) (Neuroptera:
Chrysopidae). Australian Journal Entomology. 42:363:-366.

Chang, C.P. and S.C. Huang. 1995. Evaluation of the effectiveness of releasing green
Lacewing, *Mallada basalis* (Walker) for the control of tetranychid mites on
Strawberry. Plant Protection Bulletin (Taipei). 37(1): 41-58

Monserrat, V.J., J.D Oswald, C.A. Tauber, and L.M. Diaz-Aranda. 2001. Recognition of
larval Neuroptera. In: pp 43-81: Lawings in the crop environment. P.K.
Mcewen. T.R. New and A.E. Whitting. Cambridge university Press. Cambridge

Nordlund, D.A., a.c. Cohen and R.A. Smith. 2001. Mass-rearing release techniques and
augmentation. In: pp. 303-319. Lacewings in the crop environment, P.K.
Mcewen. T.R. New and A.E. Whitting. Cambridge university Press. Cambridge

Tauber, C.A., M.J. Tauber and G.S. Albuquerque. 2001. *Plesiochrysa brasiliensis*
(Neuroptera: Chrysopidae) Larval Stages, Biology, and Taxonomic
Relationships. Annals of the Entomological Society of America 94:858-865.

Tauber, M.J., G.S. Albuquerque and C.A. Tauber. 1997. Storage of Nondiapausing
Chrysoperla exter Adult: Influence on Survival and Reproduction. Biological
Control 10:69-72.

Van Lenteren. J.C. 2003. Quality control and production of biological control agents'
laboratory of entomology Netherland.

ตารางที่ 1 ตารางชีวิตทางนิเวศวิทยาของแมลงช่วงปีกใส *Plesiochrysa ramburi* (Schneider) ที่ได้จาก การเลี้ยงด้วยเพลี้ยแป้ง *Pseudococcus cryptus* Hempel ที่เลี้ยงบนผลฟักทอง ในห้องปฏิบัติการ ($25 \pm 2^{\circ}\text{C}$)

Stage of development	No of insect	Mean±S.D. (days)	Range (days)
Egg:	50	3.95 ± 0.22	3-4
Larvae:			
Instar I	50	4.25±0.44	4-5
Instar II	48	3.95±0.22	3-4
Instar III	48	3.85±0.74	3-5
Total larval period:	44	12.05±0.94	11-13
Pupa:	44	9.85±0.81	9-11
Adult:			
Male	15	20.05±4.84	14-30
Female	29	34.15±13.53	19-58

ตารางที่ 2 ตารางชีวิตทางนิเวศวิทยาของแมลงช้างปีกใส *Mallada basalis* (Walker)
 ที่ได้จากการเลี้ยงด้วยไข่ผีเสื้อข้าวสาร *Corcyra cephaloniga* ในห้องปฏิบัติการ
 ($25 \pm 2^{\circ}\text{C}$)

Stage of development	No of insect	Mean $\pm$ S.D. (days)	Range (days)
Egg:	50	3.85 $\pm$ 0.32	3-4
Larvae:			
Instar I	50	4.55 $\pm$ 0.34	4-5
Instar II	50	3.95 $\pm$ 0.22	3-4
Instar III	41	3.85 $\pm$ 0.74	3-5
Total larval period:	41	12.05 $\pm$ 0.94	11-13
Pupa:	39	9.85 $\pm$ 0.81	9-11
Adult:			
Male	14	20.05 $\pm$ 4.84	14-30
Female	22	34.15 $\pm$ 13.53	19-58

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการออกจากดักแด้เป็นตัวเต็มวัยของ *Plesiochrysa ramburi* ที่ได้จากการเลี้ยงด้วยกรรมวิธีที่ 1

No	Egg	Pupa	No.of Adult		
			male	female	total
1	100	60	19	13	32
2	100	50	16	10	26
3	100	63	22	16	38
4	100	69	22	15	37
5	100	52	18	10	28
Total	500	294	97	64	161
$\bar{X} \pm SD$		58.8±7.85	19.4 ±2.61	12.8±2.77	32.2±5.31

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการออกจากดักแด้เป็นตัวเต็มวัยของ *Plesiochrysa ramburi* ที่ได้จากการเลี้ยงด้วยกรรมวิธีที่ 2

No	Egg	Pupa	No.of Adult		
			male	female	total
1	100	87	34	53	87
2	100	75	33	38	71
3	100	62	25	31	56
4	100	55	25	26	51
5	100	85	43	35	78
Total	500	364	160	183	343
$\bar{X} \pm SD$		72.8±14.04	32 ±7.48	36.6± 10.21	68.6±15.01